

POLITYKI SPOŁECZNEJ ZASADY, ogólne dyrektywy i normy działania, jakimi winny kierować się podmioty polityki społecznej (→ polityki społecznej podmioty) w realizacji podstawowego celu, jakim jest zaspokajanie potrzeb.

P.s.z. wynikają z charakterystycznego dla danej doktryny polityki społecznej (→ polityki społecznej doktryny) systemu wartości (→ polityki społecznej wartości) oraz z przyjmowanych przez realizatorów polityki społecznej – nie zawsze świadomie – koncepcji człowieka, jego motywacji, słabości i mocnych cech (→ polityki społecznej style realizacji). Zasady wyrażają wartości, a zarazem je chronią.

Niektóre p.s.z. są tożsame z wartościami; szczególnie te, które opisują pożądane cechy stosunków i instytucji społecznych. Na przykład, solidarność jest pożądaną cechą (wartością) stosunków społecznych i jednocześnie zasadą funkcjonowania różnych instrumentów polityki społecznej (np. na tej zasadzie opiera się większość systemów ubezpieczeń społecznych). Innym przykładem jest samorządność, będącą zarówno pożądaną cechą społecznych instytucji, jak i zasadą ich funkcjonowania.

Zasadami, które są najczęściej artykułowane bądź realizowane w politykach społecznych współczesnych państw są między innymi:

Zasada przezorności – oznacza, że bezpieczeństwo socjalne jednostki nie może być tylko efektem świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać powinno także z odpowiedzialności człowieka za przyszłość własną i rodziny, jego zdolności do rezygnacji z części bieżących korzyści na rzecz zaspokojenia przyszłych potrzeb oraz do prowadzenia takiego trybu życia, który minimalizuje ryzyko wystąpienia zagrożeń; realizacji tej zasady służą zachowania indywidualne (np. oszczędzanie, dbałość o zdrowie) oraz zbiorowe (np. organizacja ubezpieczeń wzajemnych).

Zasada samopomocy – przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi zmagających się z podobnymi problemami życiowymi oraz pomocy silniejszych dla słabszych; zazwyczaj w ramach niewielkich, nieformalnych grup.

Zasada solidarności społecznej – najczęściej rozumiana jako przenoszenie konsekwencji ryzyk socjalnych z jednostek na społeczeństwo; niekiedy utożsamiana z solidaryzmem społecznym, oznaczającym wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw.

Zasada pomocniczości (subsydiarności) – oznacza przyjęcie określonego porządku, w jakim różne instytucje społeczne dostarczają jednostce wsparcia, gdy samodzielnie – wykorzystując zasoby dostępne poprzez rynek – nie jest ona w stanie zaspokoić swoich potrzeb;

w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, w następnej – od społeczności lokalnej, a na końcu – od państwa.

Zasada partycypacji (uczestnictwa) – wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, by poszczególni ludzie mieli możliwość pełnej realizacji swoich ról społecznych, zaś poszczególne grupy mogły zajmować równoprawne z innymi miejsce w społeczeństwie; oznaczająca prawo do bycia członkiem grup społecznych i zbiorowości oraz do aktywnego w nich działania.

Zasada samorządności – stanowi realizację takich wartości, jak → wolność i → podmiotowość człowieka; realizowana jest poprzez taką organizację życia społecznego, by jednostki i grupy miały zagwarantowane prawo do aktywnego udziału w istniejących już instytucjach społecznych i tworzenia nowych instytucji, w celu skuteczniejszego zaspokajania potrzeb i realizowania interesów.

Zasada dobra wspólnego – przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne.

Zasada wielosektorowości – polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej (→ polityki społecznej podmioty), → organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu → potrzeb społeczeństwa.

Powyższe zestawienie oczywiście nie obejmuje wszystkich p.s.z. Dla poszczególnych modeli polityki społecznej (→ polityki społecznej modele) charakterystyczne są specyficzne zbiory zasad.

(Autor: Barbara Szatur-Jaworska)